

että on ehkä nurinkurista, että Neuvostoliiton kaltaisen kommunistisen diktatuurin voitto jatkosodassa vahvisti suomalaista demokratiaa, ja antidemokraattisten järjestöjen lakkauttaminen oli pitkässä juoksussa myös voitto länsi- ja pohjoismaisen demokratian kannalta.

Viimeiset ”taistelut” valkoisen Suomen vallasta liittyvät sitä koskevaan historian kirjoitukseen ja siten kansakunnan historia käsitykseen. Väinö Linn oli jo omalla romaanisarjallaan *Täällä Pohjantähden alla* (1959–1962) ravistellut historian tutkijoiden kuvaa vuodesta 1918 ja aiheuttanut laajan väittelyn romaaninsa historiallisesta totuudesta. Hentilä toteaa Jaako Paavolaisen vuonna 1969 julkaistun kaksiosaisen teoksen *Poliittiset väkivaltaisuuudet Suomessa 1918* vapauttaneen historian tutkimuksen ja puhkaiseen sen vitivalkean vapaussotatulkinnan, joka oli dominoinut historiakäsityksiä pitkälle 1960-luvulle. Viimeisen naulan tähän

historiatulkintaan iski Heikki Ylikangas teoksellaan *Tie Tampereelle* (1993). Ylikankaan teos ja sitä seurannut keskustelu johtivat valtioneuvoston kanslian asettamaan tutkimushankkeeseen Suomen sotaturmat 1914–1922, jossa pyrittiin selvittämään kaikkien näiden vuosien aikana menehtyneiden kohtalot.

Seppo Hentilä on *Pitkät varjot* -teoksellaan omalta osaltaan hahmottanut Suomen historiaa lähtökohtanaan vuosi 1918. Tutkimuksen painopisteenä on tuon sisällissodan synnyttämä kahtiajako ja voittajien vahvistama näkemys, että sisällissota oli vapaussota ja sen varjolla syntyi kansakunnan muistia ja historiakäsitystä hallinnut valkoinen Suomi. Teos kuvaa tuon valkoisen Suomen merkitystä kansakunnan poliittiseen historian kulkuun ja sen merkityksen hiljaista hiipumista sadan vuoden aikana. Vapaussodasta on siirrytty sisällissotaan, jota käytetään neutraalimpana ilmaisuna vuoden 1918 tapahtumille.

Kuokkavieras, joka saapui Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlaan 26.4.1918, oli koku 100-vuotisjuhlaraahaan esitetystä teloituskuvasta, joka nyt on Seppo Hentilän teoksen kansilehdessä. Kuvan julkistaminen aiheutti tuon kolme tuntia kestäneen tsunamin sosiaalisessa mediassa. Valtiovarainministeri Petteri Orpo oli hyväksynyt muistorahan ilmeisesti siihen riittämättömästi perehtyen. Kuvan aiheuttaman polemiikin ministeri laukaisi uudella asetuksella kieltäen kuvan käytön. Hentilä katsoo, että juhlarahakonflikti osoitti, miten kipeitä muistot vuoden 1918 tapahtumista edelleen ovat ja miten herkästi ne edelleen leimauttavat ajattelua. Pitkät varjot leijuvat yhä päällämme.

Hentilän kirja on yksi niitä merkkipaaluja, joille kansakuntamme itseymmärryksen tulisi perustua.

Sukupolvien ketju

MATTI VIRTANEN

Mikko Piispan kirja on virkistävä aikalaisdiagnoosi Suomen ja ympäröivän maailman lähihistoriasta. Sen fokuksena on 1980-luvulla syntyneen eli Y-sukupolveksi nimitetyn sukupolven tähänastinen elämäнкааri, mutta pitkin matkaa se peilautuu ja vertautuu edeltävien polvien kokemukseen. Nyt Y-polvelaiset ovat kolmekymppisiä, ja vuonna 1983 syntynyt Mikko

Piispa kuuluu polven ”etujoukkoihin”. Piispan teksti perustuu monenlaiseen tutkimuskirjallisuuteen ja myös Piispan omiin tutkimuksiin sekä henkilökohtaisiin kokemuksiin, joiden kuvaukset yltyvät kaunokirjallisiin tehoihin.

Kirjan alkuluvussa Piispa tekee ansiokkaan katsauksen suomalaisen sukupolvitutkimukseen. Ilman sodankaltaisia jyrk-

Mikko Piispa
Yhdeksän sanaa Y-sukupolvesta
Teos, 2018

kiä avaintapahtumia on vaikea määritellä, missä sukupolvien rajat ajallisesti kulkevat. Erottelut ovat väkisin ulkopuolelta tehtyjä konstruktioita, ideaalityyppejä, joiden avulla kehitystä on mahdollista rytmittää. Tyypittelijän

on myös hyvä muistaa, ettei hän edusta ”koko” sukupolvea, vaan vain jotain fraktiota sen sisällä – yleensä polven energisintä ja tavalla tai toisella menestyneintä osaa. Pitkälti tällaisesta ”kuplasta” käsin myös Piispa kirjoittaa, mutta hän tietää ja tunnustaa sen, ja pyrkii tulokulmaansa monin tavoin lievittämään.

Vaikka Piispa sanoo kuvaavansa kohteitaan mannheimilaisittain yhteiskunnan eikä suvun sukupolvinä, tässä tapauksessa tasot menevät pitkälti yksiin: niin Y-polvi kuin sitä edeltävä X-polvi (1970-luvulla syntyneet) ovat suurelta osin sotien jälkeen syntyneiden suurten ikäluokkien lapsia.

Päällimmäinen yleistys Piispan kuvauksista on, että mitään suurta katkosta tai konfliktia ei näiden polvien välillä ole, vaan suurten ikäluokkien lapset jatkavat sitä ”kulttuurivallankumousta”, jonka heidän vanhempansa ja heitä edeltäneet 60-lukulaiset aikanaan käynnistivät – nyt vain aivan uudella talouden ja tekniikan tasolla.

X- ja Y-polvia yhdistää se, että he ovat ensimmäiset sukupolvet, joiden selkeä enemmistö on syntynyt ja kasvanut kaupungeissa. Heidän vanhempiansa yhtä selkeä enemmistö oli kasvanut maalla, ja 1960- ja 1970-lukujen suuri muutto kaupunkeihin teki heistä kulttuurisen muros- ja polven. Heillä toinen jalka oli vielä maaseudun mullassa, mutta X- ja Y-polvilla molemmat jalat ovat jo tukevasti asfaltilla.

Piispan perusteeksi on, että Y-sukupolvi syntyi 1980-luvulla historiallisesti katsoen joka suhteessa yltäkylläiseen Suomeen, mikä mahdollisti aivan uudenlaisen henkilökohtaisen vapauden ja yksilöllisyyden. Piispa tiivistää tämän vaikutuksia näin:

”Yksilöllisyys saa elämään pidennettyä nuoruutta, kysymään työltä sisältöä (sikäli kuin työtä on), etsimään elämän rikkautta kaupungeista ja matkustelemlalla, hylkäämään poliittiset dogmit sekä kokeilemaan huumeita ja uusia urheilulajeja. Kaiken takana on yhtäaikaisesti sekä huomattava yltäkyllisyys, joka nousee aiempien polvien rakentamasta vauraudesta, kulutusmahdollisuuksista ja hyvinvointivaltiollisista turvaverkoista, että kasvava eriarvoisuus ja kalvava epävarmuus, joita aiheuttavat muun muassa kansainväliset konfliktit ja työmarkkinoiden epävakaus.”

Mannheimilaisen sukupolvi-teorian keskeinen ajatus on, että jokin voimakas ulkoinen tapahtuma voi luoda ns. herkässä vaiheessa olevalle, suunnilleen 17. vuoden tienoilla olevalle ikäryhmälle avainkokemuksen, josta tuolle ryhmälle tulee ongelma ja joka myöhemmin hakee ratkaisua suuntaan tai toiseen.

Vaikkei Mikko Piispa anna tälle kovin suurta painoa, New Yorkin terroristi-isku on ns. kohtaan:

”Jos Y-sukupolven avainkokemus pitäisi väen väkisin paikantaa johonkin yksittäiseen (uutis) tapahtumaan – sellaiseen, josta kysellään, että ’missä olit kun’ – hyvin vahva kandidaatti olisivat terrori-iskut 11.9.2001.”

Nuo iskut olivat länsimaisissa ensin sumea järkytys, ja vasta myöhemmin on alettu tajuta, mihin kaikkeen ne johtivat – Irakin sotaan, ISISin syntyyn, arabikevääseen, Libyan ja Syyrian sotaan, ja kaiken tämän seurauksena massamittaiseen pakolais- ja maahanmuuttovirtaan myös Eurooppaan.

Vastaava avainkokemus X-polven elämässä on täytynyt

olla 1990-luvun taitteen muros: Berliinin muurin murtuminen, Neuvostoliiton ja Varsovan liiton hajoaminen. Molemmat tapahtumasarjat merkitsivät maailman kääntymistä uuteen asentoon, eivätkä ne voineet olla vaikuttamatta – varsinkaan nuoriin, jotka joutuvat uudessa maailmassa elämään.

Yksi ”sana”, jota Mikko Piispa harkitsi kirjaan, oli ”Pekka Haavisto”. Piispan mielestä ”jos Y-sukupolven muutoshaluinen väki on jonkin puolueen todella vallannut, se on vihreät”. Siksi Haaviston ehdokkuus vuonna 2012 aiheutti jonkinasteisen buumin nuorissa äänestäjissä, etenkin liberaaleissa kaupunkilaisissa: ”Oli poikkeuksellista, että nuoret syttyivät politiikasta sillä tavoin edes hetkeksi.”

On sääli, että tämä poliittinen osio vain vilahdaa Piispan Yltäkyllisyys-sanan jaksossa. Samalla Piispa muistaa toki mainita, että vastapuolella on myös nuorten poliittista liikehdintää, nimittäin perussuomalaisissa. Piispa jättää pitkälti käyttämättä mannheimilaisen analyysimahdollisuuden: yhteinen kokemushistoria ei tuota yhdenmukaisuutta, vaan sama kehitys tulkitaan eri tavoin yhteiskunnan eri puolilla. Vihreiden ja perussuomalaisten välillä toteutuu nyt sama voittajien ja häviäjien kitka, joka aikanaan oli venna- ja vanhojen puolueiden välissä.

Pekka Haavisto -episodin jälkeen herätti hiukan kummastusta tämä Piispan toteamus kirjan loppupuolella: ”Y-sukupolvi, kuten oikeastaan mikään muukaan nuoremmanpuoleinen sukupolvi, ei ole tuottanut Matti Virtasen sanoin mobilisoitunutta fraktiota. Sen sijaan olemme ’vain’ kokemuksellinen polvi J.P.

Roosin tarkoittamassa mielessä.”

Jos X- ja Y-sukupolvien jäseniä on kerrostunut pilvin pimein niin vihreiden kuin perussuomalaisten jäseniksi ja/tai äänestäjiksi ja Pekka Haaviston kampanja sai aikaan hurmoksen, miten niin kyse ei ole mobilisoituneista fraktioista? Luulen Piispan tarkoittavan sitä, että X- ja Y-polveen jäsenet ovat vain tulleet mukaan, kerrostuneet vanhempien fraktioiden luomiin ja kehittämisiin valmiisiin liikkeisiin – että nuoret eivät vielä ole kyenneet olemaan uutta luova etujoukko, oman liikkeen perustaja.

Piispa käyttää lähteitään yleensä korrektiksi ja ymmärtäen, mutta yksi pieni särö osuu omalle kohdalleni. Piispa siteeraa väitöskirjastani tämänköisen kohdan: ”Fennomanian traditio katkeaa vasta, jos Suomessa kasvavien nuorten enemmistö haluaa vaihtaa äidinkielenseen jonkin muun kuin suomen tai ruotsin”. Piispa kommentoi sitaattia näin: ”1980-luvulla Suomeen syntyneet taitavat puhua keskimäärin parempaa englantia kuin ruotsia, ja kaikista viime vuosina nousseesta kan-

sallismielisestä uhosta huolimatta on vaikea kuvitella tilannetta, jossa vedämme rajat kiinni, palaamme markkaan ja perustamme talouden sille, että myymme Oltermannia itänaapuriiin.”

Piispan kommentti ei oikein ole argumentti. Englanti on jo muotoutunut globaaliksi yleiskieleksi, ja totta kai yleistyvän globaalikielen hallinta kakkoskielenä on hyvästä, mutta se on aivan eri asia kuin äidinkielen vaihtaminen. Onko todennäköistä, että ruotsalaiset, saksalaiset tai ranskalaiset luopuvat äidinkielistään, vaikka puhuvatkin nykyisin sujuvasti englantia? Saman tien Piispa samaistaa äidinkielestä kiinnipitämisen rajat kiinni -tyyppiseen kansallismieliseen uhoon. Siilisuomalaisuus ei ole alkuperäisen fennomanian perintöä. Liikkeen pääideologi J.V. Snellman korosti, että voidakseen tuoda maailman yhteiseen kulttuuriin jotain omaperäistä jokaisen kansakunnan on tehtävä se oman kielensä, historiansa ja kulttuurinsa pohjalta.

Tuo kohta saattaa olla Piispan esitystavallinen lapsus. Kirjan loppuluvussa fennomanian

merkitys ainakin on kohdallaan. Piispa viittaa vuonna 1981 syntyneen Matti Johannes Koivun radio-ohjelmaan ”Tulevaisuuden historia” (2017), jonka taustaksi Koivu oli haastatellut historioitsijoita ja yhteiskuntatieteilijöitä. Heidän aika yhtenevä näkemyksensä oli, että Suomen historiasta on paikannettavissa voimakkaan tulevaisuuskon jaksoja, kuten fennomanian aika, 1960-luvun hyvinvointivaltioprojektin rakennus sekä 1990-luvun Nokia-vetoinen lamasta nousu. Näiden kautta rakentuivat ensin suomen nousu valtakielleksi ja maan itsenäisyys, sitten hyvinvointivaltio ja lopulta nykyinen teknologia-Suomi. Nyt ”utopioita ei enää ole”, julistaa Koivu.

Tai ei vielä, voisi pelkistää Piispan toivorikkaan huipennuksen. Elämme odotuksen ajassa, koska tulevaisuus ei ole vielä hahmotunut. Nyt, kun ”Y-sukupolvi on viimeinkin aikuistumassa”, se voi ja osaa Mikko Piispan mielestä tehdä aloitteen tulevaisuusion kehittämisessä.